

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

Jaaroverzicht 2017

Crises en rampen

W
R
O
L
I
C
D

Voorwoord

De botsing van een binnenvaartschip tegen stuw Grave, de allesverwoestende orkaan Irma, een wereldwijde hack-aanval en als afsluiter code rood door zware sneeuwval: 2017 was een bewogen jaar voor het Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (DCC-IenW). Van de ruim achthonderd incidentmeldingen was de natuurramp die Sint-Maarten, Saba en Sint-Eustatius trof verreweg het grootst qua omvang. Van het Rijk tot aan (maatschappelijke) organisaties en bedrijven hielpen mee aan het herstel van de vitale infrastructuur en het leveren van noodhulp. In de weken na de orkaan zijn wij 24 uur per dag aan het werk geweest om de crisis te beheersen. Vanuit het DCC-IenW vertrok een liaison naar Sint-Maarten om de werkzaamheden aan de lucht- en zeehaven, de drinkwaterbijstand en het opruimen van vuilnis te coördineren. Ook hield het DCC-IenW zich bezig met het organiseren van noodhulp. Daardoor lag de focus – meer dan ooit – op het voldoen aan de behoeften van burgers.

Effectief samenwerken

De natuurramp in de Caribische delen van Nederland laat eens te meer zien dat effectief crisismanagement om heldere communicatie vraagt. Tussen betrokken partners, maar ook zeker richting getroffen burgers. In een tijd dat nieuws ieder moment en overal beschikbaar is, groeit de behoefte aan actuele en betrouwbare informatie. Makkelijk en snel informatie delen is een belangrijke voorwaarde voor goede crisisbeheersing.

Een andere tendens is de toenemende complexiteit van incidenten door het grote aantal betrokken partijen. Niemand kan het alleen, samenwerken is cruciaal. Effectief samenwerken in een crisissituatie bereik je wanneer je elkaar maximaal kent en de ander moeiteloos weet te vinden. Daarom organiseert het DCC-IenW jaarlijks netwerkdagen. Deze dagen staan in het teken van elkaar ontmoeten en kennis uitwisselen. Zo proberen we iedereen te verbinden voor het moment dat we elkaar echt nodig hebben.

Verbinden en coördineren

Ook in ons dagelijks takenpakket zien we het verbinden en coördineren telkens weer terugkomen. Een goed voorbeeld hiervan speelde rond het met asbest vervuilde straalgrit, dat werd gebruikt bij het reinigen van een tankstation. Er bestond onduidelijkheid of de asbest in

het drinkwater terecht was gekomen en of er gezondheidsrisico's waren voor de tankstation-medewerkers. Binnen de overheid pakten verschillende inspecties – ieder vanuit zijn eigen expertise – het incident op. Het DCC-IenW nam daarop het initiatief om alle partijen bij elkaar te brengen en hen te faciliteren in de besluitvorming. Op die manier werd een integrale afweging gemaakt in plaats van een reeks monodisciplinaire besluiten. Daarnaast vroegen we advies aan het Crisis Expert Team milieu en drinkwater (CET-md). Onder deze vlag bundelen verschillende partijen hun kennis om daadkrachtig op te kunnen treden bij complexe incidenten die mogelijk een bedreiging vormen voor de volksgezondheid, het milieu of onze drinkwatervoorziening. Vanaf begin 2017 valt het CET-md onder de vlag van het DCC-IenW.

Cybersecurity

Anno 2017 speelt informatie- en communicatietechnologie (ICT) een steeds prominenter rol. Dagelijks neemt het gebruik van ICT toe en vrijwel alle vitale processen zijn hiervan direct afhankelijk. Alleen al in een tunnel bevinden zich zo'n vijftig computergestuurde veiligheidssystemen. Dat biedt ook ruimte aan partijen met minder goede bedoelingen. Organisaties krijgen steeds vaker te maken met (moedwillige) cyberincidenten. In het uiterste geval kan een ICT-verstoring leiden tot een ontwrichtende verstoring of uitval van vitale processen in de samenleving. Bij een cyberincident proberen we enerzijds het management op te lossen en anderzijds de gevolgen ervan te minimaliseren. Cybersecurity is echter een nog vrij onontgonnen terrein. Daarom ging een van de grootste oefeningen van 2017, ISIDOOR II, over dit onderwerp. De oefening heeft ons meer inzicht gegeven of we een ICT-incident adequaat kunnen oppakken. Een belangrijke uitkomst is dat we ons nog vooral richten op het ICT-probleem zelf. Een effectieve aanpak vraagt daarom meer focus op de gevolgen 'buiten'.

Vooruitblik

Tenslotte heeft het DCC-IenW dit jaar veel tijd en energie gestoken in de voorbereiding op de Shining Spring – de Nationale Nucleaire Oefening (NNO) – die in het voorjaar van 2018 plaatsvindt. Tijdens deze oefening focussen we sterk op grensoverschrijdende informatie-uitwisseling met België en Duitsland en de samenhang in de hele nucleaire kolom. Daarnaast leveren we komend jaar een aantal modules voor internationale noodhulp op aan de Europese Unie. Deze modules kunnen helpen om een specifiek vraagstuk op te lossen, zoals het inzetten van hoge capaciteit pompen. Voor 2018 is de belangrijkste uitdaging hoe we ons departement aangehaakt houden bij alle ontwikkelingen in de omgeving, en hoe we als DCC-IenW daar de maximale bijdrage aan kunnen blijven leveren als het misgaat.

Rob Hagman
Hoofd DCC-IenW

29.12.2016

Aanvaring stuw Grave

In dichte mist botst donderdagavond 29 december een binnenvaartschip met benzeen tegen stuw Grave aan. Vijf stuwschuiten raken beschadigd. Of er ook benzeen uit het schip lekt is in eerste instantie onduidelijk. Halverwege de avond krijgt Tony Hoogendoorn de eerste melding. 'Gezien de ernst van de situatie heb ik meteen de politieke en ambtelijke top op de hoogte gebracht. Daarna inventariseerde ik alle betrokken partijen en hun acties. Zo was Rijkswaterstaat Zuid-Nederland opgeschaald naar fase 2, inclusief een Regionaal Crisisteam (RCT). Met de Inspectie voor Leefomgeving en Transport (ILT) besprak ik de risico's van een eventuele benzeenlekkage voor de omgeving en het water van de Maas.'

Het leidingwerk van het schip blijkt beschadigd waardoor de tank in open verbinding staat met de buitenlucht. Hoewel de omgeving overlast ondervindt van een benzeengeur, is het grootste gevaar – het weglekken van benzeen – geweken. Een tweede zorg die overblijft: door de kapotte stuw stroomt er water weg. Hoogendoorn: 'Met Rijkswaterstaat overlegde ik die nacht welke gevolgen dit kan hebben voor bijvoorbeeld de scheepvaart en de stabiliteit van dijken. Ook gaf ik advies over het mogelijk opschalen naar landelijk niveau. Dat was in die eerste fase nog niet aan de orde.'

In de dagen erna zorgt de lagere waterstand in het Maas-Waalkanaal voor problemen bij de waterschappen. Ook raakt het scheepvaart gestremd. 'Bij Heumen worden daarom twee – en later drie – noodpompen van het DCC-IenW geplaatst. Later besluit Rijkswaterstaat om ook de Mookerplas op peil te brengen.' Vanaf de tweede week van januari komt het scheepvaartverkeer weer op gang. De herstelwerkzaamheden aan de stuw duren uiteindelijk tot de zomer.

03.01.17

Waterkwaliteit

Code geel voor Rijn en Maas vanwege gebrek aan neerslag in het hele stroomgebied

31.01.17

Spoor

Intercity Direct gestrand in tunnel bij Rotterdam

27.03.17 – 02.04.17

Wegen en verkeersveiligheid

Brand in de ruimte van de technische installaties van de Schiphol tunnel

24.05.17

Nucleair en straling

Kernreactor Doel (België) uitgevallen na een storing in de turbine

21.03.17

Procestest Tsunami warning.

Met DCC-IenW, Caribisch NL en KNMI

22.03.17

Dilemmasessie (ketenoefening): ongeval cruiseschip op de Noordzee. Met Kustwacht, RWS Zee en Delta, NCC en DCC-IenW

29.03.17

DGMI oefening: chemisch incident boven Groningen

05.04.17

Introductiedag Nucleair

18.02.2017

Storing drinkwater Vitens

Ongeveer 40.000 mensen in Zevenaar en omgeving zitten vanaf zaterdagavond 18 februari zonder water. Twee grote waterleidingen blijken lek, waardoor het water ook niet kan worden omgeleid. Drinkwaterbedrijf Vitens lokaliseert de lekkages in de IJssel, waar drie leidingen elkaar kruisen. Zondagochtend wordt het DCC-IenW op de hoogte gebracht door het Nationaal Crisiscentrum (NCC), dat de situatie vanuit het ministerie van Justitie en Veiligheid inmiddels monitort. Mark den Hollander heeft piketdienst. 'Na dat bericht heb ik het incident zo compleet mogelijk in kaart gebracht. Welke partijen zijn erbij betrokken en wie doet wat? Met meerdere informatieberichten hielden we de ambtelijke top, inclusief de minister als systeemverantwoordelijke, goed op de hoogte. Zo konden we snel schakelen wanneer onze betrokkenheid actief zou worden.'

Veiligheidsregio Gelderland-Midden is opgeschaald naar GRIP 2 en ook Rijkswaterstaat Oost-Nederland is tijdelijk opgeschaald met een Regionaal Crisissteam (RCT). Den Hollander: 'Een van de mogelijke scenario's was namelijk een noodvoorziening over of door de IJssel, waardoor het scheepvaartverkeer zou worden gestremd. Toen deze noodvoorziening niet meer nodig was, kon Rijkswaterstaat weer afschalen.' Omdat de oorspronkelijke herstelprognose – zondagmiddag 16.00 uur – niet wordt gehaald, volgen er een aantal maatregelen. Zo krijgen verpleeg- en verzorgingstehuizen zondagavond drinkwater via jerrycans. Het is niet duidelijk of de drinkwatervoorziening maandag weer op voldoende druk is. Vanwege de leveringsplicht treft Vitens daarom voorbereidingen voor het nooddrinkwaterplan, met de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) als toezichthouder. Tot uitvoering komt het echter niet. Als in de nacht van zondag op maandag ook het tweede lek is gedicht, komt de drinkwatervoorziening weer langzaam op gang.

12.06.17

Cyber security

Slowaaks beveiligingsbedrijf ontdekt nieuw computervirus dat stroomnetwerken plat kan leggen

20.06.17

Terrorisme en Openbaar Vervoer

Aanslag op station Brussel Centraal door individu met explosieven

03.05.17

Crisis oefening Regio en Rijk: thema luchtvaart. Betrokkenheid IenW door aanwezigheid liaison (BVS) in het RBT en een Voorbereidingsgroep van IenW. Georganiseerd i.sm. Veiligheidsregio Kennemerland (opdrachtgever) en VenJ

06.06.2017

Glasvezelbreuk A73

Tijdens boorwerkzaamheden wordt dinsdag 6 juni een glasvezelkabel langs de A73 geraakt. Medewerkers van de verkeerscentrale Zuid-Nederland merken de kabelbreuk direct op: van een aantal natte en droge objecten in Limburg is de bediening uitgevallen. Datzelfde geldt voor de camera's in de Koning Willem-Alexandertunnel, de camera's en spitsstroken op de A2 en de DRIP's boven de A76. Mark den Hollander krijgt aan het begin van de avond de eerste melding binnen. 'Op initiatief van Rijkswaterstaat Zuid-Nederland was het Regionaal Crisissteam (RCT) al bijeengekomen. Hoe lang het herstel zou gaan duren wist men op dat moment niet. Aansluitend heb ik de ambtelijke top van het ministerie op de hoogte gebracht.'

Het scheepvaartverkeer ondervindt weinig tot geen last, doordat lokale bediening mogelijk is. Voor het wegverkeer werkt het RCT 's nachts een aantal maatregelen uit. Zo moeten grote omleidingsroutes via Duitsland en België de volgende ochtend voorkomen dat de A2 zonder geopende spitsstrook helemaal dichtslibt. Via tekstkarren worden weggebruikers geïnformeerd. Den Hollander: 'Ik heb die nacht nog contact gehad met het RCT. De regie lag op dat moment duidelijk in de regio. Onze rol was monitoring en de ambtelijke top informeren over het proces.'

Net na de woensdagse avondspits zijn alle bedieningssystemen weer hersteld, onder andere door een tijdelijke oplossing met vervangende kabels. Daarmee heeft het incident precies een dag geduurd. Den Hollander: 'Bij een langere herstelperiode kan er bestuurlijke onrust ontstaan, zeker wanneer de media erover gaat berichten. Als dat tot opschaling naar het Corporate Crisissteam leidt, dan speelt het DCC-IenW hier een actieve rol in.'

26.07.17

Milieu

Fipronil in eieren van meerdere Nederlandse pluimveebedrijven

21 en 22.08.17

Milieu

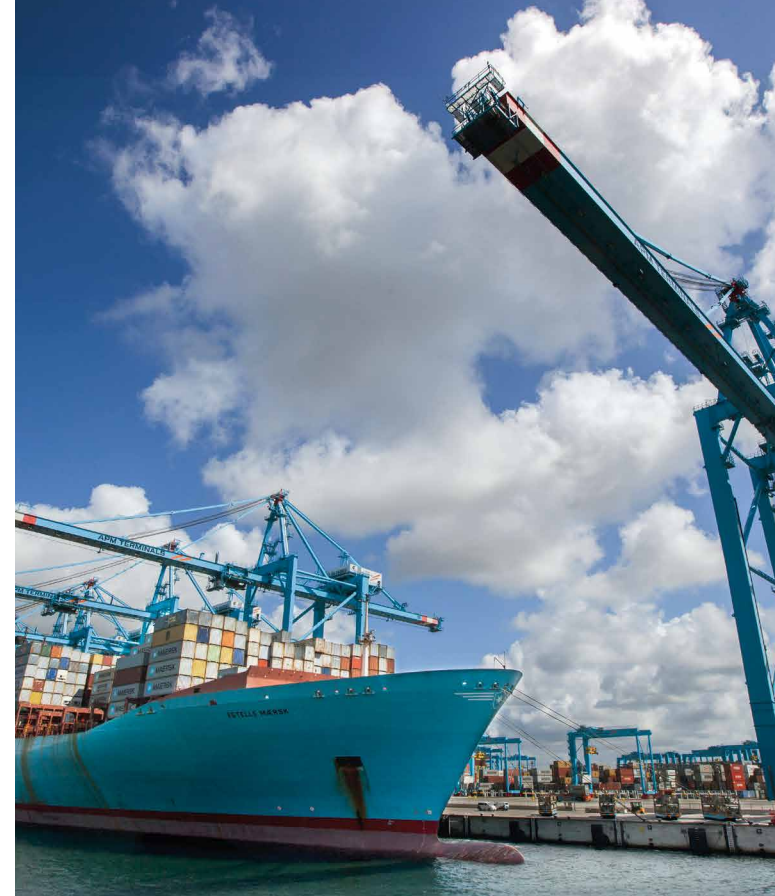
CET-md geactiveerd vanwege roetneerslag door brand bij Esso in het Botlekgebied

09.05.17

Live Webinar: Cyber 'Hoe kunnen we ons voorbereiden op cyber dreigingen?'

22.05.17

Bestuursraad: dilemmasessie nucleair

27.06.2017

Wereldwijde hackaanval

Verschillende media melden dinsdagmiddag 27 juni een wereldwijde cyberaanval met een ransomware virus. Het 'gijzelvirus' vergrendelt computers en vraagt om 300 bitcoins losgeld. In Nederland zijn zeventien containerterminals van APM getroffen, waarvan twee in Rotterdam. Ellen Raadschelders heeft piketdienst: 'Als DCC-IenW brengen wij zo snel mogelijk alle beschikbare informatie bijeen om een overzicht te krijgen. Onze bronnen waren het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) en het Nationaal Crisiscentrum (NCC), maar ook de ICT-onderdelen van IenW waaronder het Security Operation Centre (SOC) van Rijkswaterstaat. Gelukkig bleek al snel dat ons ministerie niet was getroffen. Dat er 'niets' aan de hand is, is ook relevante informatie.'

Daarnaast probeert het DCC-IenW de impact van de hackaanval in beeld te brengen. Niet alleen op de eigen onderdelen van het ministerie, maar ook op sectoren die onder IenW-beleidsterreinen vallen, zoals het havenbedrijf en de scheepvaart. Om verdere verspreiding van de aanval te voorkomen haalt Maersk, moederbedrijf van APM, haar netwerk uit de lucht. Hierdoor is het laden en lossen van schepen in de Rotterdamse haven niet meer mogelijk. Raadschelders: 'We hebben onder meer gecheckt of de maatregelen niet voor problemen zorgden voor de scheepvaart en het wegverkeer.'

De hackaanval is voor het DCC-IenW mede aanleiding om in 2018 samen met het NCC en NCSC verder te werken aan de cyber crisisorganisatie met aandacht voor wederzijdse verwachtingen. Raadschelders: 'We werken permanent aan het onderhouden van een netwerk van contactpersonen binnen alle relevante organisatieonderdelen, zodat we snel en in vertrouwen informatie met elkaar kunnen uitwisselen. Bij een nieuwe hackaanval kunnen we dan nog sneller handelen.'

26 en 27.09.17

Luchtvaart

Vliegverkeer Eindhoven Airport gestremd vanwege dichte mist

06.11.17

Maritiem

Nederlands schip met 58 vluchtelingen opgevangen door Italië op verzoek van Nederland

08.06.17

Netwerkdag Incidentbestrijding Gevaarlijke Stoffen (IBGS). Mede georganiseerd door CET-md

06.09.2017

Orkaan Irma

Windsnelheden tot 300 kilometer per uur, zware regenval, vloedgolven en mogelijke modderstromen en landverschuivingen. Boven Sint-Maarten, Saba en Sint-Eustatius dient zich begin september een allesverwoestende orkaan aan: Irma. Twee dagen voordat de orkaan de eilanden bereikt wordt duidelijk dat het extreme weer uit de hand gaat lopen. Het DCC-IenW begint met het schetsen van worst-case scenario's. Rob Hagman, hoofd DCC-IenW: 'Al gauw besloten we het Weerimpactteam (WIT) bijeen te roepen met vertegenwoordigers van verschillende ministeries en de drie eilanden. Het WIT bracht de consequenties van de weersverwachtingen zo goed mogelijk in beeld.'

De orkaan raast woensdag 6 september over de eilanden en richt een enorme verwoesting aan. Grootste problemen zijn een tekort aan drinkwater en de beschadigde lucht- en zeehaven. IenW besluit daarom meerdere experts naar Sint-Maarten te sturen. Hagman: 'Vanuit het DCC-IenW vertrok beleidsadviseur Edith Kuijper om de werkzaamheden aan de lucht- en zeehaven en de drinkwaterbijstand te coördineren. Haar nauwe contacten met Caribisch Nederland en kennis over het gebied kwamen hierbij goed van pas. Dagelijks wisselden Edith en het DCC-IenW de actuele stand van zaken uit.'

In de weken na de orkaan is het DCC-IenW 24 uur per dag aan het werk om de crisis te beheersen. Er wordt geschakeld met verschillende netwerkpartners om noodhulp te regelen. Kuijper: 'Denk aan het leveren van drinkwater en waterzuiveringsinstallaties, verspreiding van het KNMI-weerbericht voor de inwoners, herstelwerkzaamheden aan de zeehaven en het beschikbaar stellen van een luchtvaartexpert. Ook zijn er twee vuilniswagens naar Sint-Maarten gestuurd en is er meegelopen de straten weer schoon te krijgen.'

08.11.17

Drinkwater

Ecoli-besmetting in drinkwater gemeente Vlaardingen

13.11.17

Algemeen

Defensie-helikopter raakt hoogspanningskabel: grote stroomuitval

04 t/m 06.09.17

Grootschalige (praktijk)oefening: Olie Alert Waddenzee. Deelname en bijdrage IenW aan bestuurlijke oefening

01.12.17

Maritiem

Potvis van 13,5 meter aangespoeld bij Domburg

27.09.17

ILT en DGB Luchtvaart: gezamenlijke dilemmasessie

11.12.17

Extreem weer

Code rood in het zuiden en midden van Nederland vanwege groot-schalige gladheid door sneeuwval

10.11.17

Procesoefening: coördinatiegroep DGB Luchtvaart

Feiten en cijfers

Incidentmeldingen

Wegen en verkeersveiligheid	262
Spoor	208
Milieu	88
Luchtvaart	63
Zeescheepvaart en Noordzee	46
Binnenvaart	35
Nucleair	18
Weer/seismologie	15
Openbare orde en veiligheid	14
Water	13
Drinkwater	13
ICT (Cyber) / Telefonie	8
Terrorisme	6
Internationaal (bijstands aanvraag)	5
Buisleidingen	1
Vogelgriep	1
Totaal aantal meldingen	796

Attenderingsberichten

18 februari	Problemen drinkwater Vitens bij gemeenten Zevenaar, Rheden, Doesburg, Rijnwaard en Didam
6 sept. - 2 okt.	Orkaan Irma

Weer

6 januari	Code oranje wegens grootschalige gladheid door ijzel
23 februari	Code oranje wegens zware storm
19 juli	Code geel wegens zware onweersbuien
30 - 31 augustus	Code geel wegens (extreme) neerslag
13 september	Code oranje wegens zeer zware windstoten
26 - 27 september	Code geel in Noord-Brabant wegens zeer dichte mist
5 oktober	Code oranje voor Noord Nederland wegens harde wind
27 - 29 oktober	Code oranje voor sector Delfzijl wegens stormachtige wind
8 - 10 december	Code geel en oranje wegens sneeuwval en wind
11 december	Code rood wegens grootschalige gladheid door sneeuwval

Tijdelijke luchtruimsluitingen

Datum	Locatie	Reden
29 januari	Rijsenhout	Bomruiming
27 april	Tilburg	Koningsdag
3 september	Sint Maarten	Orkaan Irma

Opleiden, trainen en oefenen

Cijfers

	Aantal deelnemers
ICAweb 10-minutentrainingen	114
Quickscans crisiscompetenties	12
Opleidingen door derden, zoals de Nationale Academie voor Crisisbeheersing (NAC) en het Instituut Fysieke Veiligheid (IFV)	11

	Aantal uitvoeringen
Oefeningen, dilemma- en scenariosessies	32
Verdiepingsmodules, masterclasses en werkbezoeken	20
Maatwerk opleidings- trainingstrajecten	18
Roltrainingen	18
Basiscursussen crisisbeheersing	11
Pilots nieuwe modules	7
Netwerkdagen	3
Trainingen ICAweb	3
Teamtrainingen	2

Netwerkdag Spoor en Crisisbeheersing

Een belangrijk onderdeel van de crisisorganisatie is een goede samenwerking tussen de ketenpartners. Daarvoor is kennis van elkaar nodig. Kennis van elkaars rol en taak tijdens een crisis, maar juist ook het gezicht achter het naam. Daarom organiseerde het DCC-IenW op 9 november 2017 de Netwerkdag Spoor en Crisisbeheersing bij het NS Trefpunt in Utrecht. Dat gebeurde in samenwerking met de Nederlandse Spoorwegen (NS) en ProRail voor alle betrokken partners rond het spoor.

Reis om de wereld in één dag

Tijdens een crisis is het van belang om actief alle partners bij crisisbeheersing op het spoor beter te leren kennen: wie is iedereen, wat is ieders rol en waar komen ze elkaar tegen? Het NS Trefpunt leende zich qua entourage en naam uitstekend voor deze ontmoeting. Het werd een reis om de wereld in crisisbeheersing rondom het spoor in één dag. Een reis door de werelden van strategie, tactiek, operatie en crisisvoorbereiding. Compleet met treinkaartjes, reisschema's, aankondigingen van vertrek- en aankomsttijden, geënceneerd rondom een levensecht perron.

Wereldreis brengt crisispartners dicht bij elkaar

Zo'n 130 crisisprofessionals – vertegenwoordigers van vervoerders, de Rijksoverheid, lokale overheden, het spoor, de veiligheidsregio's, defensie en de wetenschap – vonden elkaar in hun gemeenschappelijke drive: het bieden van een veilige spooromgeving.

Oude bekenden en nieuwe gezichten legden de verbinding, wisselden ideeën, visite- en treinkaartjes uit en maakten afspraken voor individuele vervolgafspraken. Aan het eind van de wereldreis leken de werelddelen al een stuk dicht bij elkaar te liggen.

Nationale cyberoefening: ISIDOOR II

Op 9, 10 en 11 oktober heeft het DCC-IenW samen met diverse externe crisispartners deelgenomen aan de nationale cyberoefening ISIDOOR II. Daarnaast vond op 27 september een kennissessie plaats en op 3 oktober een dilemmasessie waarbij de DG van RWS was betrokken.

De nationale oefening was gericht op SCADA-systemen in de industriële automatisering. Op (inter)departementaal niveau hebben de IenW-expertgroep Cyber, de Voorbereidingsgroep en het ICCb geoefend. Daarnaast deden onder andere enkele drinkwaterbedrijven, de ANVS, het KNMI en Rijkswaterstaat mee. Ook andere sectoren en bedrijven zoals TenneT en KPN werden getroffen in het oefenscenario. Een leerpunt uit de oefening is om de crisisbeheersing voor cyber sterker te positioneren.

Nucleaire Oefening: Shining Spring 2018

Eind maart 2018 vindt de Nationale Nucleaire Oefening (NNO) plaats. Verschillende teams binnen de nationale crisisbeheersingsstructuur doen hier gezamenlijk aan mee. Tijdens de Shining Spring zal van regionaal niveau tot en met ministerieel niveau geoefend worden. In 2017 vond op 5 april een 'Introductiedag Nucleair' plaats in Den Haag. Deze dag stond in het teken van het vormgeven van het opleidings- en oefentraject voor potentiële deelnemers en andere belangstellenden. Na de introductiedag heeft de projectorganisatie een voorbereidingsprogramma met verschillende opleidingen en trainingen tot in detail samengesteld, waarna het thematisch leerprogramma van start kon gaan. Het leerprogramma is in 2017 goed bezocht. Ook in 2018 staan nog verschillende modules op de agenda.

Een uitgave van

**Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat**

Coördinatie en advies
Taneesha Gendaram

Fotografie
Beeldbank ministerie IenW
Hollandse Hoogte

Koningskade 4
2396 AA Den Haag
Postbus 20906
2500 EX Den Haag

T 088 - 7970 222
E dcc@minienm.nl
www.rijksoverheid.nl

februari 2018 | CD0218TP306